CZU: 373.5:159.955.5:[37.091.32:811.111`243] **https://doi.org/10.59295/sum5(185)2025_06**

STRATEGII DE STIMULARE A GÂNDIRII CRITICE LA ELEVII DE LICEU ÎN PROCESUL CURRICULAR AL LECȚIILOR DE LIMBĂ ENGLEZĂ

Daniela MOGÎLDEA*, *Nina BÎRNAZ,

Universitatea de Stat din Moldova

Articolul de față explorează importanța dezvoltării gândirii critice în cadrul lecțiilor de limba engleză la liceu, subliniind rolul acestei abilități în stăpânirea limbii și în pregătirea elevilor pentru provocările lumii contemporane. Gândirea critică este definită ca o abilitate esențială pentru analiza și evaluarea argumentelor, pentru formarea unor opinii fundamentate și pentru rezolvarea de probleme. Cercetările susțin că integrarea gândirii critice în predarea limbii engleze nu doar îmbunătățește competențele lingvistice ale elevilor, dar le dezvoltă și abilități cognitive superioare. De asemenea, se discută despre abordările pedagogice de instruire explicită și implicită și rolul acestora în eficientizarea procesului de învățare. Instrumentele precum testul CCTST (California Critical Thinking Skills Test) sunt menționate ca metode eficiente pentru evaluarea gândirii critice. Articolul subliniază necesitatea ca profesorii să înțeleagă și să aplice gândirea critică în mod explicit în lecțiile lor, mai ales în contexte culturale diverse.

***Cuvinte-cheie**: g*ândire *critică, limba engleză, elevi, liceu, dezvoltare abilități, competențe lingvistice, abordări pedagogice.*

STRATEGIES FOR FOSTERING CRITICAL THINKING IN HIGH SCHOOL STUDENTS DURING CURRICULAR PROCESS OF ENGLISH LANGUAGE LESSONS

The current article examines the significance of fostering critical thinking in high school English language classes, highlighting how this ability contributes to language proficiency and equips students to face the demands of today's world. Critical thinking is regarded as a vital skill for assessing and interpreting arguments, creating substantiated opinions, and addressing issues. Studies indicate that incorporating critical thinking into English language instruction not only improves students' language abilities but also fosters their advanced cognitive skills. Additionally, the article examines teaching methods, including explicit and implicit instruction, and their importance in enhancing the learning experience. Instruments such as the CCTST (California Critical Thinking Skills Test) are noted as efficient ways to evaluate critical thinking. The article emphasizes the importance of teachers recognizing and implementing critical thinking transparently in their classes, especially within various cultural settings.

***Keywords:** critical thinking, the English language, students, high-school, skill development, lingvistic competences, pedagogical approaches*.

Introducere

Problema dezvoltării gândirii critice la elevii de liceu în cadrul lecțiilor de limbă engleză este deosebit de actuală și relevantă, având în vedere cerințele și provocările societății contemporane. Gândirea critică este recunoscută ca o competență fundamentală pentru secolul XXI, fiind esențială atât în educație, cât și în viața cotidiană. Aceasta contribuie la formarea unor cetățeni activi, capabili să ia decizii informate și să își asume responsabilități într-un mod constructiv [13, p. 7].

În contextul globalizării și al progresului tehnologic, modul în care elevii accesează, procesează și evaluează informațiile s-a schimbat semnificativ [22, p. 34-35]. De aceea, integrarea gândirii critice în procesul curricular al lecțiilor de limbă engleză devine un obiectiv educațional esențial. Studiile arată că utilizarea unor texte autentice, organizarea de dezbateri, promovarea scrierii creative și integrarea tehnologiilor moderne contribuie la dezvoltarea acestei competențe [6, p. 112].

În plus, dezvoltarea gândirii critice sprijină consolidarea competențelor lingvistice și culturale ale elevi-

lor, întrucât predarea limbii engleze oferă un cadru interdisciplinar, care include literatura, studiile culturale și comunicarea. Prin urmare, stimularea gândirii critice în acest context nu doar îmbogățește experiența educațională, ci și pregătește elevii pentru provocările unui mediu globalizat.

Abordări pedagogice ale practicilor internaționale privind dezvoltarea gândirii critice la elevi în cadrul lecțiilor de limbă engleză

La nivel internațional, instituțiile educaționale din Statele Unite și Regatul Unit implementează strategii inovatoare pentru dezvoltarea gândirii critice. Printre acestea se numără utilizarea *metodei Socratic Seminar,* analiza unor texte literare autentice și integrarea platformelor educaționale digitale în procesul de predare-învățare [16, p.14]. Aceste metode sunt recunoscute pentru eficiența lor în stimularea reflecției și a argumentării critice.

În predarea limbii engleze, *Cambridge Assessment International Education* a demonstrat că utilizarea unor resurse autentice, cum ar fi articole de presă, texte literare și materiale multimedia, contribuie semnificativ la dezvoltarea gândirii critice. Metode interactive, precum dezbaterile, proiectele de grup și scrierea argumentativă, sunt de asemenea eficiente în stimularea abilităților analitice și de evaluare [6, p. 120].

Un alt exemplu relevant este integrarea tehnologiilor digitale și a platformelor educaționale pentru a facilita colaborarea și reflexia critică. Studiile lui John Hughes subliniază importanța acestor metode în procesul de predare a limbii engleze, evidențiind impactul pozitiv asupra gândirii critice a elevilor [16, p. 15].

În ceea ce privește contextul educațional românesc, dezvoltarea gândirii critice este recunoscută ca o prioritate, fiind inclusă în curriculumul național într-o abordare transdisciplinară. Cercetările lui Cătălin Crețu arată că, deși există o conștientizare crescută a importanței acestei competențe, implementarea sa practică rămâne o provocare, din cauza unor factori precum resursele limitate, formarea insuficientă a cadrelor didactice și rigiditatea sistemului educational [7, p. 52].

Pentru a sprijini dezvoltarea gândirii critice la elevii de liceu, este necesară aplicarea unor strategii didactice eficiente, cum ar fi organizarea de dezbateri pe teme de actualitate, analiza critică a surselor de informare și utilizarea tehnologiilor digitale pentru colaborare și reflecție. De asemenea, instrumente de evaluare specializate, precum *California Critical Thinking Skills Test (CCTST)*, pot fi utilizate pentru monitorizarea progresului elevilor în dezvoltarea acestei competențe [14].

Astfel, prin adoptarea unor metode moderne și adaptate nevoilor contemporane, predarea limbii engleze poate contribui semnificativ la formarea unor elevi capabili să analizeze informația obiectiv și să participe activ la soluționarea problemelor globale.

Delimitări conceptuale ale gândirii critice

Gândirea critică reprezintă un concept fundamental în educație și în dezvoltarea competențelor cognitive superioare, fiind abordat din multiple perspective teoretice și practice. Definirea clară și delimitarea acestui concept sunt esențiale pentru stabilirea unui cadru teoretic coerent, care să permită implementarea unor strategii eficiente de predare și evaluare. Literatura de specialitate subliniază faptul că gândirea critică nu se limitează doar la procese cognitive de analiză și evaluare, ci implică și dimensiuni atitudinale, sociale și metacognitive.

Analiza diverselor definiții și perspective teoretice ale gândirii critice este esențială pentru înțelegerea profundă a acestui concept și pentru identificarea modalităților prin care poate fi cultivat și aplicat în educație. Astfel, Matthew Lipman argumentează că gândirea critică nu este un simplu proces logic, ci o capacitate integrată de raționament, autoevaluare și deschidere către perspective alternative. Acest punct de vedere evidențiază faptul că gândirea critică nu este doar un proces cognitiv pasiv, ci unul activ și dinamic, care presupune formularea unor judecăți bine argumentate, bazate pe dovezi relevante și pe o interpretare nuanțată a informațiilor [19, p. 76].

Diane F.Halpern definește gândirea critică drept ,,utilizarea deliberată a unor competențe cognitive care cresc probabilitatea obținerii unor rezultate dorite" [15, p.89]. Această definiție accentuează caracterul deliberat și intenționat al gândirii critice, evidențiind importanța utilizării unor strategii bine definite pentru a ajunge la concluzii valide și bine fundamentate.

Robert H.Ennis propune un model comprehensiv al gândirii critice, structurat în jurul unor principii

esențiale, precum claritatea, corectitudinea și logicitatea raționamentului. Autorul subliniază importanța eliminării prejudecăților și adoptării unei abordări obiective, bazate pe argumente solide și pe evaluarea critică a dovezilor disponibile [12, p. 25-35].

Gheorghe Tompea afirmă că dezvoltarea gândirii critice trebuie să fie ancorată într-o abordare interdisciplinară, care să integreze dimensiuni cognitive, sociale și emoționale [25, p. 5].

Marin I. Ionescu și Ion Neacșu evidențiază rolul esențial al gândirii critice în procesul de luare a deciziilor și de rezolvare a problemelor, subliniind faptul că aceasta se distinge de alte procese cognitive prin nivelul său ridicat de complexitate și profunzime [17, p. 36].

Unul dintre cele mai influente cadre teoretice pentru dezvoltarea gândirii critice este taxonomia lui Benjamin Bloom (1956), care clasifică procesele cognitive în următoarele categorii [5]:

1. *cunoaștere* – memorarea și recunoașterea informațiilor;
2. î*nțelegere* – interpretarea și explicarea conceptelor;
3. *aplicare* – utilizarea cunoștințelor în contexte noi;
4. *analiză* – descompunerea informațiilor și identificarea relațiilor dintre ele;
5. *sinteză* – combinarea elementelor pentru a crea structuri noi;
6. *evaluare* – formularea de judecăți bazate pe criterii bine definite.

Această taxonomie este deosebit de utilă pentru conturarea unei structuri pedagogice care să sprijine dezvoltarea gândirii critice în rândul elevilor, permițând profesorilor să adapteze strategiile didactice în funcție de nivelul cognitiv vizat.

Abordările contemporane asupra gândirii critice explorează multiple direcții de cercetare, evidențiind complexitatea și relevanța acestui concept în educație și în alte domenii ale cunoașterii. Conform lucrării The Palgrave Handbook of Critical Thinking in Higher Education elaborate de Martin Davies și Ronald Barnett, gândirea critică poate fi abordată din trei perspective principale [9, p. 35-36]:

- g*ândirea *critică ca abilitate logică* și *analitică* – se concentrează pe dezvoltarea raționamentului logic și a evaluării argumentelor;

- g*ândirea *critică ca proces reflexiv* și *metacognitiv* – presupune autoevaluarea și ajustarea propriilor procese cognitive;

- g*ândirea *critică ca competență socio-emoțională* și *etică* – subliniază importanța contextului social și a empatiei în procesul de luare a deciziilor.

Astfel, dezvoltarea gândirii critice nu se limitează doar la dimensiunea cognitivă, dar include și aspecte sociale și emoționale relevante pentru interacțiunile umane și pentru luarea deciziilor în contexte complexe. În acest context, adoptarea unor strategii de predare care stimulează gândirea critică este esențială în pregătirea elevilor pentru provocările societății contemporane.

Importanța dezvoltării gândirii critice în **cadrul lecțiilor de limbă engleză**

Gândirea critică este o competență fundamentală în educația modernă, având un rol esențial nu doar în dezvoltarea intelectuală a elevilor, ci și în formarea unor cetățeni activi, responsabili și implicați în societate. În contextul predării limbii engleze, cultivarea gândirii critice devine o necesitate, contribuind la îmbunătățirea competențelor lingvistice, interculturale și cognitive. Peter A. Facione definește gândirea critică drept „abilitatea de a analiza, evalua și sintetiza informațiile”, iar aceste competențe sunt direct aplicabile în activitățile desfăŭurate la ora de limbă engleză. Prin intermediul exercițiilor de analiză a textelor, dezbaterilor și proiectelor de cercetare, elevii învață să argumenteze logic, să analizeze informațiile din perspective multiple și să ia decizii bazate pe o analiză critică a informațiilor [14, p. 8]

Într-un context educațional aflat în continuă schimbare, dezvoltarea gândirii critice devine un imperativ, fiind esențială pentru adaptarea elevilor la cerințele unei societăți bazate pe cunoaștere și inovație. Astfel, în Republica Moldova, integrarea gândirii critice în curriculumul educațional este o prioritate, având în vedere cerințele unei societăți bazate pe cunoaștere și inovație. Conform Curriculumului Național, dezvoltarea gândirii critice este un obiectiv esențial al educației contemporane, abordat transdisciplinar [21]. Predarea limbii engleze oferă un cadru propice pentru stimularea acestei competențe, datorită naturii sale interdisciplinare și a oportunităților pentru explorarea unor teme complexe **și** a unor perspective culturale diverse.

Limba engleză, ca limbă de circulație internațională, oferă elevilor acces la o gamă variată de resurse educaționale și culturale, facilitând dezvoltarea gândirii critice. Prin lectura textelor autentice, analiza materialelor video sau participarea la dezbateri pe teme de actualitate, elevii învață să evalueze critic sursele de informații, să identifice argumente valide și să formuleze opinii bine fundamentate. Integrarea literaturii clasice și contemporane în cadrul lecțiilor de limbă engleză permite elevilor să exploreze teme sociale, morale și culturale, contribuind la formarea unor gânditori critici și deschiși la diversitate.

Pentru a înțelege mai bine modul în care dezvoltarea gândirii critice poate fi optimizată în cadrul lecțiilor de limbă engleză, este util să analizăm experiențele educaționale internaționale și impactul acestora asupra procesului didactic. De exemplu, politicile educaționale din Statele Unite și Regatul Unit pun un accent deosebit pe dezvoltarea gândirii critice în procesul de învățare a limbii engleze. Un studiu realizat de Cambridge Assessment relevă că programele educaționale din aceste țări includ activități precum dezbateri, redactarea de eseuri argumentative și utilizarea tehnologiilor digitale pentru analiza informațiilor complexe. Astfel de metode pot fi adaptate și implementate în școlile din Republica Moldova și România, având în vedere cerințele curriculare actuale și nevoile specifice ale elevilor. Adoptarea acestor practici ar putea contribui la creșterea calității educației și la pregătirea elevilor pentru provocările unei societăți bazate pe cunoaștere [6, p. 112-125].

De asemenea, metodele didactice inovatoare, precum metoda „*Socratic Seminar*" utilizată frecvent în Regatul Unit, contribuie la stimularea gândirii critice prin dezbateri structurate și dialog reflexiv. În Statele Unite, programele *Advanced Placement* expun elevii la activități care promovează analiza critică a textelor literare și non-literare. Aceste strategii pot servi drept modele pentru consolidarea gândirii critice în școli, contribuind la dezvoltarea unor competențe transdisciplinare. Integrarea gândirii critice în lecțiile de limbă engleză aduce multiple beneficii, printre care:

- *formarea competențelor interculturale* - elevii învață să analizeze fenomene sociale din perspective diferite și să aprecieze diversitatea culturală;
- *creșterea autonomiei* în *procesul de* învățare: Dezvoltarea gândirii critice încurajează elevii să fie mai independenți în procesul de învățare, stimulând abilități de autoevaluare;
- *pregătirea pentru viața profesională*: Competențele de gândire critică sunt esențiale pentru succesul într-o societate bazată pe cunoaștere și inovație [15 p. 105-110].

Aceste aspecte denotă faptul că dezvoltarea gândirii critice este un imperativ în procesul educațional actual, iar lecțiile de limbă engleză oferă un cadru propice pentru dezvoltarea acesteia. Prin aplicarea unor strategii didactice adecvate și utilizarea resurselor tehnologice, profesorii pot sprijini elevii în dezvoltarea unor abilități cognitive superioare. Experiențele internaționale demonstrează că proiectarea demersului educațional orientat spre dezvoltarea gândirii critice contribuie semnificativ la pregătirea elevilor pentru provocările unei lumi globalizate. Astfel, predarea limbii engleze devine nu doar un mijloc de dezvoltare a competențelor lingvistice, ci și un instrument de formare a unor persoane gânditoare, autonome, reflexive și creative.

Strategii de dezvoltare a gândirii critice la elevii de liceu în **cadrul lecției de limbă engleză**

În contextul globalizării și al cerințelor tot mai complexe ale societății contemporane, predarea limbii engleze ca limbă străină a evoluat semnificativ. Abordările tradiționale, centrate pe memorarea regulilor gramaticale și pe acumularea de vocabular, sunt înlocuite progresiv de metode care promovează dezvoltarea abilităților cognitive superioare, în special a gândirii critice. Cercetători precum Carl Davidson și Robert Dunham [8], Hadi Shirkani și Mansoor Fahim [23], Pei-Lin Sun și Jinlan Tang [20] susțin ideea că gândirea critică joacă un rol esențial în stăpânirea autentică a limbii engleze. Această abilitate permite elevilor să analizeze texte complexe, să construiască argumente coerente și să evalueze perspective diverse într-un mod nuanțat, facilitând astfel o înțelegere profundă a limbii și a culturii acesteia.

Carl Davidson și Robert Dunham argumentează că „gândirea critică nu este doar o abilitate cognitivă, ci și o unealtă esențială pentru navigarea într-un mediu lingvistic și cultural complex" [8, p. 45]. Ei subliniază că această abilitate permite elevilor să depășească barierele lingvistice și să interacționeze eficient într-un context global. Hadi Shirkani și Mansoor Fahim completează această idee, afirmând că „gândirea critică

este un pilon al competenței comunicative, care transformă învățarea limbii dintr-un proces mecanic într-unul creativ și analitic” [23, p. 32]. Aceste perspective evidențiază importanța integrării gândirii critice în procesul de predare a limbii engleze.

Muhammad Kamarul Kabilan subliniază faptul că competența lingvistică nu se limitează la cunoașterea structurilor gramaticale sau a unui vocabular extins. El afirmă că „a stăpâni o limbă înseamnă a fi capabil să gândești critic în acea limbă, să interpretezi și să construiești semnificații într-un mod autonom” [18, p. 78]. Pentru a atinge un nivel avansat, elevii trebuie să fie capabili să gândească critic în limba țintă. Această abilitate nu doar îmbunătățește performanța lingvistică, dar și îi pregătește pentru provocările academice și profesionale, unde gândirea critică este esențială pentru rezolvarea problemelor și luarea deciziilor informate.

Cu toate acestea, integrarea gândirii critice în curriculumul de predare a limbii engleze ca limbă străină a stârnit dezbateri semnificative în rândul specialiștilor. Dwight Atkinson argumentează că gândirea critică este o construcție socială profund influențată de cultura occidentală, ceea ce o face dificil de cultivat în alte contexte culturale. El afirmă că „gândirea critică este un produs al unui anumit context cultural și nu poate fi pur și simplu transferată într-un mediu educațional diferit fără a lua în considerare specificitățile locale” [2, p. 89]. Potrivit lui, această abilitate se dezvoltă mai degrabă printr-un proces de socializare informală decât prin metode educaționale formale. Acest punct de vedere aduce în discuție provocări legate de transferabilitatea conceptului de gândire critică în medii culturale diferite.

În contrast, Carl Davidson susține că diferențele culturale nu reprezintă un obstacol insurmontabil în dezvoltarea gândirii critice. El consideră că „diferențele culturale pot fi transformate în oportunități de învățare, oferind elevilor o perspectivă mai largă asupra lumii și a limbii pe care o studiază” [8, p. 102]. Studiile empirice ale lui Carl Davidson și Robert Dunham [23], precum și cele ale lui Li Liu și Yan Guo [20], confirmă această perspectivă, demonstrând că, prin intermediul unor strategii pedagogice adecvate, elevii din clasele de limbă engleză pot deveni gânditori critici eficienți, indiferent de contextul cultural. Li Liu și Yan Guo subliniază că „învățarea bazată pe sarcini și discuțiile în grup pot stimula gândirea critică, oferind elevilor un cadru pentru a-și exprima și a-și justifica opiniile” [20, p. 56].

Astfel, integrarea gândirii critice în predarea limbii engleze ca limbă străină reprezintă o necesitate în contextul educațional contemporan. Deși există dezbateri legate de universalitatea acestei abilități, cercetările recente arată că, prin abordări pedagogice adaptate, gândirea critică poate fi cultivată eficient în diverse medii culturale. Această abordare nu doar îmbunătățește competența lingvistică, ci și pregătește elevii pentru provocările complexe ale lumii moderne. Pentru a cultiva gândirea critică în cadrul orelor de limbă engleză, profesorii pot utiliza o varietate de strategii. Acestea includ: analiza textelor complexe, dezbateri pe teme controversate, rezolvarea de probleme autentice, proiecte de cercetare și activități de colaborare. Prin aceste activități, elevii sunt încurajați să își formuleze propriile opinii, să evalueze argumentele celorlalți și să își justifice propriile convingeri.

În contextul educațional contemporan, integrarea gândirii critice în cadrul disciplinelor a devenit un obiectiv esențial, susținut de numeroase studii și practici pedagogice. Două abordări principale sunt frecvent discutate în literatura de specialitate: instruirea explicită și instruirea implicită. Aceste abordări diferă în mod semnificativ în ceea ce privește metodologia și modul în care abilitățile de gândire critică sunt cultivate în rândul elevilor.

Instruirea explicită, denumită și „abordarea prin infuzie” de către R. Ennis [12], presupune predarea directă și sistematică a principiilor și strategiilor de gândire critică, integrate în mod specific în conținutul disciplinar. Această abordare urmărește dezvoltarea competențelor de gândire critică prin clarificarea și explicarea abilităților și dispozițiilor așteptate de la elevi. Conform lui R. Ennis, „instruirea explicită în gândirea critică implică identificarea și practicarea deliberată a abilităților cognitive, cum ar fi analiza, sinteza și evaluarea argumentelor, într-un context disciplinar relevant” [12 p. 12]. Prin urmare, această metodă se concentrează pe conștientizarea și aplicarea intenționată a instrumentelor de gândire critică, oferind elevilor un cadru clar pentru dezvoltarea acestor abilități.

Pe de altă parte, instruirea implicită, denumită de Ennis „abordarea prin imersiune”, se bazează pe premisa că gândirea critică poate fi dezvoltată indirect, prin implicarea elevilor în activități de învățare profundă și analitică a conținutului disciplinar. În această abordare, conceptele fundamentale ale gândirii critice

nu sunt predate în mod explicit, în schimb, se presupune că dezvoltarea acestor abilități va avea loc ca o consecință naturală a procesului de învățare [p. 12]. Richar Paul și Linda Elder susțin că „instruirea implicită poate fi eficientă în medii educaționale unde elevii sunt expuși la sarcini complexe și provocatoare care necesită analiză, evaluare și sinteză" [22, p. 45]. Cu toate acestea, această abordare poate prezenta limitări, deoarece nu toți elevii pot deduce sau internaliza principiile gândirii critice fără îndrumare explicită.

Comparativ, instruirea explicită oferă un avantaj prin claritatea și structura sa, asigurând faptul că elevii înțeleg și aplică în mod conștient abilitățile de gândire critică. Pe de altă parte, instruirea implicită poate fi benefică în contexte unde învățarea este centrată pe explorare și descoperire, oferind elevilor oportunitatea de a dezvolta gândirea critică într-un mod organic. Facione subliniază că „combinația celor două abordări poate maximiza impactul, oferind atât îndrumare explicită, cât și oportunități de aplicare autonomă" [14, p. 78].

Deci, atât instruirea explicită, cât și cea implicită prezintă avantaje și limitări în integrarea gândirii critice în cadrul disciplinelor. Alegerea abordării optime depinde de obiectivele educaționale, de contextul de învățare și de nivelul de pregătire al elevilor. O abordare hibridă, care combină elemente ale ambelor metode, poate oferi cea mai eficientă cale pentru dezvoltarea abilităților de gândire critică în rândul elevilor.

Pentru a încorpora în mod eficient gândirea critică în contextul bogat al cursurilor specifice, cercetătorii precum Diane F. Halpern [15] și Robert J. Swartz [24] au susținut cu fermitate predarea explicită, argumentând că învățarea gândirii critice „nu este un rezultat automat al studiului anumitor discipline" [4, p. 274]. Tim van Gelder respinge abordarea indirectă, susținând că predarea cursurilor disciplinare, chiar dacă pune accent implicit pe analiza critică, nu pregătește eficient elevii pentru a deveni gânditori critici excelenți. Prin urmare, el recomandă ca gândirea critică să fie practicată în mod deliberat și predată explicit ca o parte indispensabilă a curriculumului [26, p. 41-48].

Eficacitatea implementării gândirii critice, în special a instruirii explicite, a fost susținută și empiric. Pe baza unei meta-analize a peste o sută de studii empirice, Philip C. Abrami et al. au concluzionat că, deși rezultatele au fost mixte, predarea explicită a avut în general efecte mai semnificative asupra dezvoltării gândirii critice, în timp ce instruirea implicită s-a dovedit a fi cea mai puțin eficientă [1]. Suport suplimentar pentru instruirea explicită provine dintr-un studiu recent realizat de D. Alan Bensley și Rachel A. Spero, care a demonstrat că, în cadrul cursurilor obișnuite, predarea directă a unor abilități specifice de gândire critică (de exemplu, analiza argumentelor și abilități de citire critică) a îmbunătățit semnificativ performanțele de gândire critică și metacogniția elevilor [56, p. 68].

Predarea gândirii critice într-un mod explicit este deosebit de necesară pentru elevii proveniți din medii culturale non-occidentale, întrucât aceștia deseori nu au experiență și practică în acest domeniu [10, p. 45]. În cadrul lecțiilor de limba engleză ca limbă străină, este esențial ca profesorii să înțeleagă cum se relaționează gândirea critică cu învățarea limbii și să fie capabili să explice, să modeleze și să integreze conceptul în proiectarea lecțiilor și activităților de clasă. Egege și Kutieleh subliniază că „elevii din medii non-occidentale pot întâmpina dificultăți în înțelegerea și aplicarea gândirii critice dacă aceasta nu este predată explicit și adaptată la contextul lor cultural" [p. 45].

Astfel, integrarea gândirii critice în predarea limbii engleze ca limbă străină necesită o abordare echilibrată, care să combine elemente ale instruirii explicite și implicite. Predarea explicită oferă un cadru clar și structurat pentru dezvoltarea abilităților de gândire critică, în timp ce abordarea implicită poate oferi oportunități de aplicare autonomă și contextualizată. Pentru elevii din medii culturale non-occidentale, predarea explicită este deosebit de importantă, deoarece facilitează înțelegerea și aplicarea conceptelor de gândire critică într-un mod adaptat la specificul cultural.

În acest context, recomandăm proiectarea procesului didactic prin aplicarea instrumentului CCTST, elaborat de către Insight Assessment, o organizație care se specializează în evaluarea abilităților cognitive. Acest instrument se utilizează pentru măsurarea abilităților de gândire critică ale elevilor precum: *analiza, interpretarea, deducerea, evaluarea argumentelor* și *rezolvarea problemelor*.

Analiza presupune identificarea structurii unui argument și evaluarea clarității și coerenței acestuia. În cadrul acestui proces, este important să se examineze modul în care ideile sunt prezentate și interconectate, pentru a determina dacă argumentul este construit pe o bază solidă și dacă se urmărește un raționament logic și coerent.

Evaluarea argumentelor constă în analiza validității acestora, identificând punctele forte și slabe ale fiecărui argument. Evaluarea se bazează pe criterii clare, precum consistența argumentului, adecvarea surselor de informație și relevanța acestora pentru concluziile trase. Este esențial ca argumentele să fie examinează din perspectiva obiectivității, iar punctele slabe să fie subliniate pentru a înțelege limitele raționamentului prezentat.

Inferența implică capacitatea de a trage concluzii logice și valide pe baza informațiilor disponibile. Aceasta presupune o procesare atentă a datelor și o evaluare a relațiilor dintre acestea, astfel încât concluziile extrase să fie susținute de raționamente clare și justificabile. Inferențele trebuie să reflecte nu doar corectitudinea logică, dar și relevanța lor în contextul problemei investigate.

Explicația este capacitatea de a justifica concluziile la care s-a ajuns și de a comunica raționamentul într-un mod clar și coerent este esențială în cadrul gândirii critice. Explicația presupune formularea unui raționament logic și clar, astfel încât cel care ascultă sau citește să poată înțelege cum au fost trase concluziile și pe ce baze solide se fundamentează acestea.

Autoreglarea este dimensiunea ce se referă la abilitatea de a monitoriza și corecta propriul proces de gândire. Autoreglarea implică autoevaluarea constantă a propriilor raționamente, identificarea posibilelor erori cognitive și ajustarea acestora pentru a menține un proces de gândire obiectiv și coerent. Este esențială pentru dezvoltarea unei gândiri critice constante și auto-conștiente.

Tabelul 1 prezintă strategii pentru dezvoltarea gândirii critice în predarea limbii engleze la nivel liceal, structurate pe baza celor cinci dimensiuni ale testului CCTST (California Critical Thinking Skills Test).

Tabelul 1. Strategii pentru dezvoltarea gândirii critice în predarea limbii engleze la nivel de liceu, bazate pe cele cinci dimensiuni ale testului CCTST

Dimensiunea gândirii critice	Definiție	Strategii și activități	Scop și rezultat	Surse bibliografice
Analiza	Capacitatea de a descompune informațiile în componente și de a identifica relațiile dintre acestea.	1. Întrebări socratice: profesorul folosește întrebări deschise pentru a ghida elevii să analizeze texte literare. De exemplu: „De ce crezi că personajul a luat această decizie?” sau „Cum contribuie acest eveniment la dezvoltarea temei?”; 2. Palarii gânditoare (Six Thinking Hats): elevii analizează un text sau o problemă din perspective diferite (emoțională, logică, creativă etc.), folosind „palarii” simbolice pentru fiecare abordare.	Dezvoltarea capacității de a descompune și interpreta informații complexe. Rezultat: îmbunătățește înțelegerea profundă a textelor și a contextelor	Paul, R., & Elder, L. (2006). Critical thinking: The nature of critical and creative thought. Journal of Developmental Education, 30(2), 34–35.
Evaluare	Capacitatea de a aprecia credibilitatea și relevanța informațiilor și argumentelor.	1. Dezbateri structurate: elevii sunt împărțiți în echipe și primesc teme de dezbătut (de exemplu, „Impactul social media asupra tinerilor”). Fiecare echipă trebuie să evalueze argumentele opuse și să-și justifice poziția; 2. Evaluarea surselor: elevii analizează articole sau materiale online, folosind criterii precum autoritatea, obiectivitatea și actualitatea.	Învață să evalueze critic sursele și argumentele. Rezultat: dezvoltă abilități de discernământ și de luare a deciziilor informate.	Halpern, D. F. (2007). The nature and nurture of critical thinking. In Critical thinking in psychology (pp. 1–14). Cambridge University Press.

Inferență	Capacitatea de a trage concluzii logice pe baza dovezilor și informațiilor disponibile.	1. Prezicerea evenimentelor: elevii citesc un fragment dintr-o povestire și sunt întrebați să prezică continuarea, bazându-se pe indicii din text; 2. Rezolvarea problemelor: elevii primesc o situație ipotetică (de exemplu, un conflict între personaje) și trebuie să propună soluții logice, justificând alegerea lor.	Învață să facă conexiuni logice și să anticipeze consecințe. Rezultat: îmbunătățește gândirea predictivă și abilitățile de rezolvare a problemelor	Facione, P. A. (2020). Critical thinking: What it is and why it counts. Insight Assessment.
Explicație	Capacitatea de a justifica concluziile și de a comunica raționamentul într-un mod clar	1. Scrierea eseurilor argumentative: elevii scriu eseuri în care susțin o poziție, folosind dovezi și argumente clare. Structura include introducere, argumente pro și contra, și concluzie; 2. Prezentări orale: elevii prezintă un subiect în fața clasei, explicând raționamentul lor și răspunzând la întrebări.	Învață să-și organizeze și să-și comunice gândirea într-un mod coerent. Rezulat: dezvoltă abilități de comunicare și de justificare a opiniilor	Ennis, R. H. (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. Educational Researcher, 18(3), 4–10.
Autoreglare	Capacitatea de a monitoriza și corecta propriul proces de gândire.	1. Jurnale reflexive: elevii țin un jurnal în care reflectă asupra proceselor lor de gândire, notând ce au învățat și cum pot îmbunătăți; 2. Autoevaluare: elevii folosesc rubrici pentru a-și evalua propriile lucrări, identificând punctele forte și cele de îmbunătățit.	Învață să-și monitorizeze și să-și îmbunătățească gândirea. Rezultat: sporește conștientizarea de sine și abilitățile metacognitive.	Bensley, D. A., & Spero, R. A. (2014). Improving critical thinking skills and metacognitive monitoring through direct infusion. Thinking Skills and Creativity, 12, 55–68.

Tabelul prezentat oferă o structură clară și cuprinzătoare pentru integrarea gândirii critice în predarea limbii engleze la nivel liceal, bazându-se pe cele cinci dimensiuni esențiale ale testului CCTST (California Critical Thinking Skills Test). Fiecare dimensiune este însoțită de strategii pedagogice specifice, descrise și explicate detaliat, subliniind scopul, aplicabilitatea și impactul acestora în contextul educațional.

Concluzii

În contextul educațional actual, integrarea gândirii critice în predarea limbii engleze la nivel liceal reprezintă o necesitate esențială pentru dezvoltarea competențelor cognitive superioare ale elevilor. Abordările pedagogice ce vizează cultivarea gândirii critice, cum ar fi analiza textelor complexe, dezbaterile pe teme controversate și proiectele de cercetare, contribuie semnificativ la îmbunătățirea competenței lingvistice și pregătesc elevii pentru provocările academice și profesionale. Cercetările relevante susțin ideea că gândirea critică nu doar că facilitează înțelegerea limbii și culturii engleze, dar este esențială și pentru dezvoltarea abilităților de rezolvare a problemelor și luare a deciziilor informate. Deși există dezbateri cu privire la universalitatea gândirii critice în diferite contexte culturale, studiile au arătat că, prin abordări pedagogice adecvate, gândirea critică poate fi cultivată cu succes în diverse medii. În acest sens, combinarea instruirii explicite și implicite reprezintă cea mai eficientă metodă pentru dezvoltarea abilităților de gândire critică, iar adaptarea acestora la specificitatea culturală a elevilor este esențială. Implementarea instrumentelor de evaluare a gândirii critice, cum ar fi California Critical Thinking Skills Test (CCTST), poate contribui semnificativ la măsurarea și îmbunătățirea abilităților cognitive ale elevilor, oferind un cadru clar pentru monitorizarea progresului în acest domeniu. Prin urmare, este esențial ca profesorii de limba engleză să integreze aceste strategii în cadrul lecțiilor, pentru a sprijini elevii în dezvoltarea unei gândiri critice autonome și eficiente.

Bibliografie:

1. ABRAMI, P. C., et al. (2008). *Instructional Interventions Affecting Critical Thinking Skills and Dispositions: A Stage 1 Meta-Analysis. Review of Educational Research*, 78(4), 1102-1134.
2. ATKINSON, D. (1997). *Critical Thinking in Language Learning: A Cultural Perspective. TESOL Quarterly,* 31(1), 89-102.
3. BENSLEY, D. A., & SPERO, R. A. (2014). *Improving Critical Thinking Skills and Metacognitive Monitoring through Direct Infusion. Thinking Skills and Creativity*, 12, 55-68.
4. BEYER, B. K. (1991). *Teaching Thinking Skills: A Handbook for Elementary School Teachers.* Allyn and Bacon.
5. BLOOM, B. S. (1956). T*axonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals.* Longman.
6. Cambridge Assessment (2020). *Developing Critical Thinking in English Language Learning.* Cambridge University Press, p. 112-125.
7. CREȚU, C. (2009). *Gândirea critică în educație: provocări și oportunități.* Editura Didactică și Pedagogică, p. 50-58.
8. DAVIDSON, C., & DUNHAM, R. (1997). *Critical Thinking in Language Learning. Journal of Language Teaching and Research*, 45(3), p. 45-56.
9. DAVIES, M., & BARNETT, R. (2015). *The Palgrave Handbook of Critical Thinking in Higher Education.* Palgrave Macmillan, p. 35-36.
10. EGEGE, S., & KUTIELEH, S. (2004). *Critical Thinking in Non-Western Contexts: Challenges and Opportunities. Journal of Educational Psychology,* 96(3), p. 45-56.
11. ENNIS, R. H. (1989). *Critical Thinking and Subject Specificity: Clarification and Needed Research. Educational Researcher,* 18(3), p. 4–10.
12. ENNIS, R. H. (1996). *Critical Thinking.* Prentice Hall, p. 25-35.
13. FACIONE, P. A. (1990). *Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction.* The California Academic Press, p. 7-10.
14. FACIONE, P. A. (2020). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts.* Insight Assessment.
15. HALPERN, D. F. (2014). *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*. Psychology Press, p. 89-125.
16. HUGHES, J. (2014). *Critical Thinking in the Language Classroom.* Oxford University Press, p. 5-15.
17. IONESCU, M. I., & NEACȘU, I. (2012). *Gândirea critică în științele sociale.* Editura Universității din București, p. 36.
18. KABILAN, M. K. (2000). *Critical Thinking Skills in Language Learning. ELT Journal,* 54(2), 78-89.
19. LIPMAN, M. (2003). *Thinking in Education.* Cambridge University Press, p. 75-79.
20. LIU, L., & GUO, Y. (2006). *Task-Based Learning and Critical Thinking in Language Education. Language Teaching Research,* 10(2), 56-78.
21. *Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova (2019). Curriculumul Național pentru Învățământul Liceal.* Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării.
22. PAUL, R., & ELDER, L. (2006). *Critical Thinking: The Nature of Critical and Creative Thought. Journal of Developmental Education*, 30(2), p. 34–35.
23. SHIRKANI, H., & FAHIM, M. (2011). *Critical Thinking and Language Learning. TESOL Quarterly*, 32(4), p. 32-45.
24. SWARTZ, R. J. (2004). *Infusing Critical and Creative Thinking into Instruction in High School Classrooms*. In D. Fasko (Ed.), *Critical Thinking and Reasoning: Current Research, Theory, and Practice* (pp. 207–252). Hampton Press.
25. TOMPEA, G. (2010). *Educația pentru gândire critică.* Editura Polirom, p.5.
26. Van GELDER, T. (2005). *Teaching Critical Thinking: Some Lessons from Cognitive Science. College Teachin*g, 53(1), p. 41–48.

N. B.: *Articolul este elaborat* în *cadrul Subprogramului „Teoria și metodologia monitorizării și dezvoltării continue și ciclice a curriculumului școlar”, cifrul 01.14.01.*

Date despre autori:
Daniela MOGÎLDEA, profesor de limbă engleză, IPLT „Ion Creangă” or. Cimișlia; studentă ciclul II în cadrul Universității de Stat din Moldova, specialitatea Management Educațional.
ORCID: 0009-0005-3776-093X
E-mail: dannymogildea@gmail.com

Nina BÎRNAZ, doctor în pedagogie, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova.
ORCID: 0000-0002-2543-6949
E-mail: ninabernazz@gmail.com

Prezentat: 28.02.2025